

datum: 26 april 2022

Verslag thematische voedseldag: Ruimte voor Voedsel

1.	Opzet	2
2.	Stellingen	2
2.1.	Hoe kan je via een (gemeentelijke) landbouwgrond SDG's helpen realiseren?	3
2.2.	Hoe neem je de ruimtelijke planners mee in het voedselverhaal?	4
2.3.	Hoe ga je als gemeente aan de slag met een voedsellandschap?	5
2.4.	Hoe zet je als lokaal bestuur in op een gezonde en milieuverantwoorde voedselomgeving?	6
3.	Lessons learned	8
4.	Extra inspiratie om aan de slag te gaan	10



- 2/10

2. Stellingen

2.1. Hoe kan je via een (gemeentelijke) landbouwgrond SDG's helpen realiseren?

Stelling team 1

Tegen 2050 zit de helft van de landbouwgrond in een grondenbank die borg staat voor lokale en duurzame productie op deze gronden.

De boer krijgt de opportuniteit om gronden te huren.
Lokale besturen zijn de gesprekspartners bij uitstek - zij zijn de verbindende partners.

De prijzen van landbouwgronden stijgen. Voor veel boeren die willen boeren en opleidingen volgen is het onbetaalbaar geworden. Dit door het verpaarden en vertuinen. Meer dan 25 % van de tijd worden landbouwgronden voor niet landbouwdoeleinden gebruikt. De landbouwgrond die wel voor landbouw wordt gebruikt wordt niet ingezet voor lokaal voedsel. Dat zie je in de supermarkten.

We zien dat samentuinen, volkstuinten omwille van het sociale gegeven populair worden binnen de steden en gemeenten.

Vraag en aanbod moeten op elkaar afgestemd worden. Boeren willen bio of lokaal produceren maar de markt moet volgen – Er is een afzetmarkt nodig.

Intern heel veel diensten die zich bezighouden met, aanraakpunten hebben met voedsel. Er zijn voedselraden met verschillende actoren uit verschillende hoeken om participatie te creëren. Streken zijn gebonden aan streekproducten dus vergemakkelijkt regionale samenwerking.

We geven het goede voorbeeld. De OCMW keuken werkt enkel met lokaal geproduceerd voedsel. Verpaarding en vertuining moet aan banden gelegd worden.

We zien landbouwgrond als een gemeenschappelijk goed. Die landbouwgrond garandeert lokale duurzame productie. Lokale besturen spelen een rol om boeren te ondersteunen alsook meer gronden in een grondenbank in te passen. We bewaken/houden toezicht dat de verschillende dimensies van de SDG's weerhouden worden (PEOPLE, PLANET, PROSPERITY, PEACE, PARTNERSHIP)

Hoe behalen we onze doelstelling? We richten een netwerk, een voedselraad op. De acties daarvan worden gekoppeld aan een meerjarenplanning. Extern partners nodig zoals de boeren, de VLM, De Landgenoten, de grondeigenaars. Intern betrekken we vele diensten (ruimtelijke planning, vergunningen, milieu, lokale economie, landbouw, ...)

We doen een stakeholdersanalyse, zorgen voor een overleg tss verschillende stakeholders. Een inventaris van alle gronden in de gemeente is belangrijk. Van de niet eigen gronden achterhalen we de grondeigenaren.

We bieden de mogelijkheid om sociale tewerkstelling te creëren op de gronden, of een zinvolle dagbesteding voor zorgvragers, ...Er is nood aan budget om de gronden te verwerven, die taak kan bij de VLM liggen.

Er is ook budget nodig voor de sensibilisering en een coördinerende rol. Het is belangrijk om met de stakeholders af te spreken wat duurzame landbouw is.

We meten onze vooruitgang via aantal ha in grondenbank, hoeveel mensen sociaal tewerkgesteld, lokale consumptie, ...

2.2. Hoe neem je de ruimtelijke planners mee in het voedselverhaal?

Stelling team 2

Tegen 2040/50 is de open ruimte ingericht dankzij de visie die verwoordt onder welke voorwaarden welk type landbouw (intensief, KK, verticaal) waar zich kan ontwikkelen

Aandacht voor ruimte voor voedsel gegroeid bij ruimtelijke planners. Deels mss ook oude wijn in nieuwe zakken. Traditioneel bij planners wel aandacht voor landbouw, natuur, open ruimte. Insteek voedsel is een frisse kijk, een integrale manier (gezondheid, economie, ...)

Het is belangrijk dat er iemand bevoegd is om met een Lokale voedselstrategie aan de gang te gaan. Anders moeilijk resultaten te boeken. Klimaatuitdaging, voedselnabijheid, coronacrisis, Oekraïne zorgt voor de bedenking of het normaal is dat we zo voedselafhankelijk zijn. Ter plekke produceren zorgt er ook voor dat kinderen zien waar het groeit.

Vraag en aanbod moeten op elkaar afgestemd zijn. Hoe doe je dat? Faciliteren in dat distributieverhaal is belangrijk. Het idee leeft bij sommigen dat supermarkten zo georganiseerd zijn (logistieke optimalisatie, opslag, meten, grootschaligheid) dat ze CO2 efficiënter zijn dan korte keten. De stem van die tegenstroom meenemen in de opzet van sensibilisering.

Belangrijk om capaciteit en prioriteiten te leggen bij de ruimtelijke planners. Ze moeten er ruimte en tijd voor krijgen want vaak zijn open ruimte bestemmingen en voedselbestemmingen niet echt de prioriteit.

We onderzoeken of de bestemming voor de randstedelijke zones in de richting van voedselbestemmingen een meerwaarde kan betekenen. Door te denken vanuit voedsel

kan de polarisatie tussen landbouw en natuur doorbroken worden. In het transstedelijk gebied zitten we vaak met een verrommeld landschap waar niemand interesse in heeft maar kan wel interessant zijn voor producenten die gericht zijn op de nabijheid, op lokale afzet via een korte keten formule of CSA. Een RUP voor voedselbestemmingen in die zones is een win win.

Ruimtelijke planners moeten ook nadenken over wat we willen, als het gaat over nieuwe vormen van landbouw. Zoals bijvoorbeeld de grondloze productie, verticale landbouw. Hoogtechnologische voedselproductie. Waar willen we die huisvesten, in kmo zones, voor de landbouwbedrijven die geen landbouwbestemming meer hebben, ...

Het mag niet alleen gaan over bestemmingen afbakenen, inrichten is even belangrijk ifv de afgesproken doelstellingen. Ruimtelijk plannen en inrichten zijn twee kanten van dezelfde medaille dat niet vergeten worden. Tuine van Stene in Oostende is een mooi verhaal hoe bestemmen en inrichten samen tot een sterk verhaal kunnen leiden.

Gemeenten die een lokale voedselstrategie opmaken nemen er ook een RUP ifv voedsel in op. In het hele verhaal moeten producenten, boeren, en burgers meegenomen worden. En we doen dit alles adhv kleine stapjes met voetjes op de grond.

2.3. Hoe ga je als gemeente aan de slag met een voedsellandschap?

Stelling team 3

Via voedsellandschappen werken we als lokaal bestuur, in samenspraak en samenwerking met alle actoren, rond verschillende maatschappelijke uitdagingen, specifiek gekoppeld aan het gebied en de lokale context

We ervaren dat er kennis en tijd ontbreekt voor het landbouwbeleid. In het bestuursakkoord wordt landbouw soms stiefmoederlijk behandeld. Vanuit de administratie is er meer en meer aandacht voor open ruimte en landbouwbeleid. Maar op bestuursniveau is het knelpunt dat het geen prioriteit is.

Landbouw is een complex gegeven. Het is niet evident om alle actoren te bereiken. Ondernemers, bedrijven, tussenschakels, hoe kunnen we die bereiken?

Verkorte keten is een nieuw begrip. Bijvoorbeeld een molenaar die graan niet korte keten koopt maar wel afzet bij lokale bakker.

De biodiversiteitscrisis, klimaatcrisis tackelen we met duurzame landbouw, waarbij er pesticiden en anorganische meststoffen worden gebruikt. Hiervoor denken we mee na over een ander verdienmodel voor de landbouwer. Alleen kiest de consument eerder voor de goedkopere appel. De transitie is een gedeelde verantwoordelijkheid van de

consument, supermarkt, lokaal bestuur, ... Bakkerbrood in Limburg, crowdfunding om aan het landschap te werken zijn inspirerende praktijken.

Onze focus ligt op tussenstappen. Heel veel actoren willen in die ambitieuze droom mee maar moeten zich veilig voelen in het engagement. Goed luisteren naar elkaar is de boodschap.

In 2050 willen we dat het landbouwgebied rond een stad of gemeente evolueert naar een voedsellandschap. Dat is een plek waar verschillende functies worden samengebracht. Lokale voedselproductie, wandelroute, fietsroute, wateropslag, water infiltratie, biodiversiteit, bedrijfsbezoeken, ... hebben er allemaal hun plek.

De voedsellandschappen zijn ook een middel om de SDG's te realiseren. Maar ook een doel zich, een plek waar mensen naar toe gaan, een plek die je kan ontwikkelen, een plek die je kan gaan waarderen. We betrekken en behouden alle gebiedsgerichte actoren. Het gebied zal op die manier vormgeven aan het voedsellandschap.

Verder wordt een link gelegd met de vergroening in het GLB, zetten we de landbouwer positief in de kijker en linken we de actoren met elkaar, ... Wat er al bestaat brengen we samen.

2.4. Hoe zet je als lokaal bestuur in op een gezonde en milieuverantwoorde voedselomgeving?

Stelling team 4

- 1) In 2050 zijn we een gezonde 15 minuten gemeente. Er ligt een sterke nadruk op het fysiek en mentaal welbevinden van onze jeugd Schoolomgevingen worden green zones.
- 2) Door regionale samenwerking garanderen we onze bevolking dat 30 % van het productievolume lokaal en duurzaam voedsel is

We zien een grote druk op de open ruimte, grond voor boeren wordt duurder, een toenemende link tussen gezondheid en voeding (mede door corona). Heel wat ziektes worden gelinkt aan onze huidige manier van consumeren. Hierbij wordt te veel het individu als schuldige aangewezen. Ook een tweespan tussen een economische globalisering en nood aan lokale productie verankering. Het gaat vooral over goedkoop en kwantiteit bij voedsel. De link tussen stad en platteland is verdwenen, mede doordat meer mensen gaan wonen in steden.

We hanteren ongezonde en niet duurzame voedingspatronen. Zeker minderbedeelde doelgroepen zijn aangewezen op en receptiever voor goedkope voeding.

Er is nood aan het herstellen van de link tussen natuur en landbouw. Historisch gezien was landbouw de behoeder van open ruimte, natuurbeheer en natuurversterking. Nood aan een transitie naar nieuwe economische modellen, een ander soort landbouw als de traditionele industriële monofunctionele landbouw waarin we nog even vastzitten. Er is ook een klimaatbewuste omzet, de link tussen klimaat en voeding is duidelijk.

Er is nood aan een integrale aanpak binnen het lokaal bestuur. Een strategische cel die de coördinatie op zich neemt. Er zijn veel winsten te halen in de duurzame aanbestedingen voeding voor het onderwijs.

Naar het voorbeeld van een Klimaatcoalitie kan een voedselcoalitie (voedingsbedrijven, ziekenhuizen, WZC, onderzoeksinstituten, ...) opgezet worden. Daarbij betrekken we ook de burgers op een laagdrempelige manier. We sluiten ons aan bij een regionaal distributieplatform en btob korte keten platform.

Eenzijds hebben we een focus op de gezonde voedselomgeving – de volksgezondheid, het inperken van de chronische ziekten. Zo geeft een studie aan dat er 16 miljard nettobaten te halen zijn uit de daling van 1 punt BMI in de komende 20 jaar. We leggen de focus op onderwijs kinderen en jongeren en duurzame aanbestedingen. Die focus op jongeren kan omwille van de sociale en gezondheidsredenen een kans bieden om de EU-richtlijnen te omzeilen. De kinderen en jongeren doelgroep hebben anderzijds ook een grote emotionele en politieke waarde. Jong geleerd is tevens oud gedaan.

Anderzijds kijken we naar de duurzame voedselomgeving – de landbouwer zijn uitdagingen rond grond, marktverbreding – en hoe we dat faciliteren. Hoe willen we dat in 2040 de ruimte eruitziet? Laten we die grondspeculatie nog toe?

De tweede stelling is geënt op de lokale voedselstrategie van Brussel en Lyon. De doelstelling is daar X% lokale voedselproductie voor lokale voedselconsumptie. Het is hierbij belangrijk dat de burger gesensibiliseerd wordt in het feit dat hij voedseldeelhouder is. Ook is er logistieke ontzorging nodig, moeten we de voedselafhankelijkheid afbouwen en de landbouwgrond vrijwaren.

In de eerste stelling hebben we vooral een focus op de jongeren en kinderen. We betrekken scholen, handelaren in de buurt, openbaar vervoer, lokale boeren. We gebruiken een juridisch instrumentarium zoals de no fry zone in Londen. Geïnspireerd door broodnodig zoeken we middelen bij de lokale economie om voeding voor leerlingen te voorzien. Er moeten budgetten vanuit het regulier beleid vrijgemaakt worden voor scholen en we begeleiden scholen met hun voedselbeleid. Ook verhogen we de voedselgeletterdheid door opname van voedsel en het voedselsysteem in het lessenspakket.

We organiseren de gezondste school, de gezondste gemeente, ... Daarnaast nemen we de bestaande handelaren mee in een traject. Dat kan een lab zijn waarin gekeken wordt hoe duurzame en gezonde voeding de norm wordt. We doen aanbevelingen naar de overheid omtrent suikertaks, vettax met als kanttekening een minimale impact op de kansarmen te verzekeren.

We meten via de vooruitgang van het BMI van onze schoolgaande jeugd, tevens via de mentale gezondheid als daar mogelijkheid toe is. We meten ook de bestedingen gezonde voeding (niet ultra bewerkte voeding), het klimaateffect, de impact op het milieu en het spillover effect naar andere scholen in dezelfde koepel.

3. Lessons learned

- Dieetpatronen in de jeugd bepalen dieetpatroon als volwassene. Obesitas en overgewicht in kinderen leidt meestal ook tot obesitas en overgewicht in volwassenen.
- Gemiddelde prijs landbouwgrond in 2021 - 63000 €. In West-Vlaanderen zelf 73.000 €. Onbetaalbaar om dat als boer in een carrière terug te betalen. Als je niet uit een boerenfamilie komt bij onmogelijk om grond te kopen
- Als wilde boer – 25 % landbouwgrond vrij. Rest in pacht (2/3 grond)
 - Vooral verpaarding en vertuining doen de prijzen stijgen.
 - Landbouwgrond die gebruikt wordt voor niet landbouwdoelstellingen drijft de prijs omhoog!
 - Lokale overheden kunnen hierop toezien
- Voedsellandschap is vetrekken vanuit een gebied dat voorbestemd is voor landbouw, waarbij de hoofdactiviteit en de hoofactoren landbouwers zijn. Door andere invullingen, door samenwerking landbouwers andere actoren wordt het meer dan een voedselproductiegebied. Toeristisch, beleving, zorg, aandacht natuur en landschap, ... Meerwaarde op gebied.
- Boeren horen niet graag voedselpark, lijkt op een attractie. Het is voor hun inkomen, willen mee in verandering. Nevenactiviteiten moeten een meerwaarde creëren onder welke vorm ook, liefst in euro's.
- We zien dat samentuinen, volkstuinen omwille van het sociale gegeven populair worden binnen de steden en gemeenten.
- Een inventaris van alle gronden in de gemeente is belangrijk. Van de niet eigen gronden achterhalen we de grondeigenaren.
- We bieden de mogelijkheid om sociale tewerkstelling te creëren op de gronden, of een zinvolle dagbesteding voor zorgvragers, ...
- Belangrijk om capaciteit en prioriteiten te leggen bij de ruimtelijke planners. Ze moeten er ruimte en tijd voor krijgen want vaak zijn open ruimte bestemmingen en voedselbestemmingen niet echt de prioriteit.
- Door te denken vanuit voedsel kan de polarisatie tussen landbouw en natuur doorbroken worden.
- Een RUP voor voedselbestemmingen in het transstedelijk gebied is een win win
- Gemeenten die een lokale voedselstrategie opmaken nemen er ook een RUP ifv voedsel in op.
- Ruimtelijke planners moeten ook nadenken over de grondloze productie, verticale landbouw. Hoogtechnologische voedselproductie. Waar willen we die huisvesten, in kmo zones, voor de landbouwbedrijven die geen landbouwbestemming meer hebben, ...

- Het mag niet alleen gaan over bestemmingen afbakenen, inrichten is even belangrijk ifv de afgesproken doelstellingen.
- Gemeenten die een lokale voedselstrategie opmaken nemen er ook een RUP ifv voedsel in op.
- Kennis en tijd ontbreekt voor het landbouwbeleid. In het bestuursakkoord wordt landbouw soms stiefmoederlijk behandeld. Pp bestuursniveau is het knelpunt dat het geen prioriteit is
- Verkorte keten is een nieuw begrip. Bijvoorbeeld een molenaar die graan niet korte keten koopt maar wel afzet bij lokale bakker.
- De transitie is een gedeelde verantwoordelijkheid van de consument, supermarkt, lokaal bestuur, ...
- Heel veel actoren willen in de ambitieuze droom van een voedsellandschap mee maar moeten zich veilig voelen in het engagement
- In 2050 willen we dat het landbouwgebied rond een stad of gemeente evolueert naar een voedsellandschap
- De voedsellandschappen zijn ook een middel om de SDG's te realiseren. Maar ook een doel zich, een plek waar mensen naar toe gaan, een plek die je kan ontwikkelen, een plek die je kan gaan waarderen.
- We betrekken en behouden in een voedsellandschap alle gebiedsgerichte actoren. Het gebied zal op die manier vormgeven aan het voedsellandschap
- We hanteren ongezonde en niet duurzame voedingspatronen. Zeker minderbedeelde doelgroepen zijn aangewezen op en receptiever voor goedkope voeding.
- Historisch gezien was landbouw de behoeder van open ruimte, natuurbeheer en natuurversterking
- Een studie geeft aan dat er 16 miljard nettobaten te halen zijn uit de daling van 1 punt BMI in de komende 20 jaar
- De focus op jongeren kan omwille van de sociale en gezondheidsredenen een kans bieden om de EU-richtlijnen te omzeilen. De kinderen en jongeren doelgroep hebben anderzijds ook een grote emotionele en politieke waarde.
- Het is belangrijk dat de burger gesensibiliseerd wordt in het feit dat hij voedseldeelhouder is
- We gebruiken een juridisch instrumentarium zoals de no fry zone in Londen.
- Geïnspireerd door broodnodig zoeken we middelen bij de lokale economie om voeding voor leerlingen te voorzien
- De gezondste school, de gezondste gemeente, ...
- Traject handelaren. Dat kan een lab zijn waarin gekeken wordt hoe duurzame en gezonde voeding de norm wordt
- We meten ook de bestedingen gezonde voeding (niet ultra bewerkte voeding), het klimaateffect, de impact op het milieu en het spillover effect naar andere scholen in dezelfde koepel.

4. Extra inspiratie om aan de slag te gaan

- Verslag VVSG lerend netwerk Ruimte voor voedsel 1
- Verslag VVSG lerend netwerk Ruimte voor voedsel 2
- Verslag VVSG provinciaal overlegmoment Ruimte voor voedsel
- Brussels Architecture Workroom
- ILVO
- De Landgenoten en Gemeentebestuur van Lanaken
- Food Forest Institute
- Voedsel Anders
- Boerenbond
- Foodarcheoloog Jeroen van Vaerenbergh
- GoodFood@School
- Pastorietuin Kortemark (Velt)
- Moeiakker Eeklo - CSA netwerk
- Lanaken
- Aarschot
- Oostende
- De Landgenoten
- De Landwijzer
- De Vlaamse Landmaatschappij
- De Landgenoten II
- Atelier Romain
- De Vlaamse Landmaatschappij II
- Inspiratieboek Voedsellandschappen
- Studie 16 miljard besparing per BMIpunt
- Voedselstrategie Lyon
- VVSG website Lokale voedselstrategie
- ILVO bordspel
- Leader subsidies (voor platteland en ism landbouwer)
- UN SDG logo's – voedsel